

MAMA MARLENKA

► Marlenka Stupica
(Vir: Mladinska knjiga)

V zadnjih 25 letih sem imel veliko srečo, da sem lahko sodeloval z množico res krasnih umetnikov in umetnic. Med njimi so mi, kot sem že nekje napisal, najljubši ilustratorji. Redkokdaj sem slišal koga kaj pripomniti čez koleg(ice), ravno nasprotno: iskreno so se podpirali in privoščili drug drugemu uspeh in nagrade. Pa to nikakor ne pomeni, da v ilustraciji vlada uravnilovka, kje pa: natančno se ve, kdo je za kaj sposoben, na samem vrhu hierarhije pa je bila od nekdaj Marlenka Stupica.

Ko sem prišel na založbo, se je še vozila naokoli z večno elegantnim črnim biciklom NSU, letnik 1936. Bila je že v tistih letih, ko se je nastajanje novih projektov znalo raztegniti na pet let in več. Vedelo se je, da slika Grimmovih *Zvezdne tolarje*, o roku pa ni bilo nikoli govora (čeprav ne dvomim, da je imela kot perfekcionista pri sebi vse pošlitanano – delala je pač v tempu, ki sta ji ga še dopuščala um in telo). Potem je nekega dne zazvonil telefon pri likovnem uredniku in prišlo je sporočilo, da so *Zvezdni tolarji* dokončani. Zares dokončani. Pri Marlenki ni bilo korektur, nobenih povečav ali pomanjšav. (Kolega Pavle Učakar je z zloglasnim fotošopom »spimpal« marsikatero ilustracijo, pri Marlenki pa to seveda ni prišlo v poštev. Pač pa mu je kompjuter omogočil, da je lahko slike do onemoglosti povečeval in preučeval detajle. Ker mu nikakor ni šlo v glavo, kako je lahko stvari tako neverjetno detajlno izrisala, je vprašal Marlenko, kje je našla tako tenek čopič, ona pa mu je preprosto odgovorila, da je vzela najtanjšega med vsemi in nato z njega še pocufala odvečne laske.)

Na platnicah je vedno pisalo: ‚Naslikala Marlenka Stupica‘. Mogoče je

to komu zvenelo prevzetno, ampak dejstvo je, da so to res bile slike. In ko pomislimo na *Trmuljčico*, *Grdega račka* in *Palčico*, res velja, kar je nekoč zapisala Judita Krivec Dragan: »So tudi ilustratorji, katerih likovne interpretacije zmerejo tako usodno zaznamovati izbrano literarno delo, da osvojenih vidnih predstav skoraj nikoli več ni mogoče zamenjati z novimi.« Ko smo pred leti naročali nov prevod *Pike Nogavičke*, nam še na misel ni prišlo, da bi šli menjat Marlenkine upodobitve, čeprav ‚naša‘ Pike v nekaterih detajlih odstopa od opisa v švedskem izvorniku (Marlenka je pač risala po prevodu Kristine Brenkove iz nemščine).

Občasna romanja v Marlenkino domovanje v skritem kotičku Trnovega so bila praznik. In čeprav je risala vse manj (nas je pa toliko bolj prevzela, kadar je, recimo s ‚kozmično‘ naslovko za Kristinina *Obdarovanja*), smo za kuhinjsko mizo vedno govorili tudi o načrtih, upih in željah. Marlenka jih je gojila do zadnjega. Njen intervju v *Mladini* se sklene z odgovorom na vprašanje, ali je življenje prekratko: »To vam lahko potrdim.« Sploh so intervjuji z njo, tako kot njene knjige, tiste vrste, h katerim se človek vrača po navdih: »Zato bi rekla, da so, ne samo v življenju, ampak tudi v slikah, lahko prisotni nevidni zastori, ob katerih slutimo in ugebamo, kaj se skriva za njimi.« In res se v teh njenih ‚komponiranih celotah‘ skriva marsikaj, zato je bilo prav žalostno, da različne žirije, ki so odločale o Prešernovi nagradi, toliko let niso uspele prepoznati presežne narave njene umetnosti in so jo denimo odpravljali z nevrednim argumentom, skoraj zmerljivko, da je preveč figurativna. No, leta 2013 je končno napočil čas za simbolno potrditev s samega vrha države in njene kulturne politike.

Marlenka je bila ena najzvestejših sodelavk največje slovenske založbe. »Brez Marlenke ne bi bilo pol tega,« se je Kristina Brenkova čez leta spomnila svoje sodelavke in prijateljice, ki je svojo prvo knjigo, Župančičeve *Uganke*, objavila leta 1948, leta 1952 pa so prvič izšli znameniti *Mehurčki* z njenimi ilustracijami, ki se še danes ponatiskujejo. V Brenkovi je Stupica našla sorodno dušo in sogovornico,

njeno izjemno plodno večdesetletno sodelovanje (Marlenka je ilustrirala tudi večino avtorskih del Kristine Brenkove) pa je izpisalo nedvomno eno najlepših zgodb v zgodovini slovenskega založništva kot vzor(č)en primer odnosa med avtorjem in urednikom. V spominskem zapisu o Brenkovi je pred desetletjem Marlenka zapisala: »Šele danes mi je postalo jasno, kaj naju je zblíževalo, nekaj, o čemer se nikoli nisva pogovarjali, ker nama je bilo samo po sebi umevno. Obe sva že v svojem bistvu nosili čustvo, ki bi mu lahko rekla otroška zagledanost in začaranost, fascinacija in privrženost fenomenu, ki mu pravimo knjiga.« Ta zagledanost in privrženost je skozi celotno drugo polovico 20. stoletja porajala vse bolj rafinirane, do potankosti premišljene in dih jemajoče slikaniške umetnine (»Saj končno slikanica ni knjiga z vstavljenimi podobami, ampak komponirana celota,« odločno zatrdi v enem od pisem urednici.) Ko smo pred leti hoteli rahlo prenoviti že nekoliko obledele *Mehurčke*, smo »mamo Marlenko«, kot smo ji včasih rekli, zaprosili za izviriške ilustracij in potem nam je v skrbno urejeni mapi izročila vse do zadnjega. Svojih slik ni nikoli prodajala. Nimajo cene. So dobesedno neprecenljive.

Z Marlenko sva se, tako kot recimo s Kristino Brenkovo in z Marjano Kobe, vedno vikal. Nikoli nisem pomislil, da bi lahko bilo drugače. Še več: zdelo se mi je prav. Red mora bit'. Z nekaterimi ljudmi se vikaš, da ohranjaš varnostno in vsakršno razdaljo, obstajajo pa tudi taki, ki jim ravno na ta način izkažeš zahvalo in spoštovanje.

Zadnjič sem jo, nekoliko preveč evforičen, po telefonu slišal konec lanskega leta, tik po ogledu dokumentarca o treh generacijah Stupic. Njen glas se mi je zdel nedotaknjen, topel in veder kot zmeraj. Obljubila sva si, da se kmalu vidiva, a žal se ji je zdravje kmalu zatem nepovratno poslabšalo.

Marlenkine roke so zdaj obmirovale, njen živahni pogled je ugasnil. Njen življenjski žar nam bodo od zdaj ohranjale njene podobne, naša kulturna in duhovna srebrnina, ki žari in žarči z nezmanjšano močjo. Kakšna sreča, da jo imamo! Hvala Vam, draga Marlenka.

Andrej Ilc, Mladinska knjiga